

Online kereshető adatbázisok a könyvtárosok és a szakmai tájékoztatással foglalkozók szolgálatában

Az összesen mintegy 200, nyilvánosan online hozzáférhető online könyvtári adatbázis három csoportját tárgyaljuk: a könyvtár- és információtudományi adatbázisokat, a könyvtári állományok és kiadványok katalógus-adatbázisait, az online adatbázisok és információs szolgáltatások mutatóit. Használatukat példákkal illusztráljuk. Az online könyvtári adatbázisok vagy ezek CD-ROM-változatának használata sokszor előnyösebb a hagyományos katalógusok használatánál.

Bevezetés

Ennek az írásnak a címe nem biztos, hogy mindenki számára egyértelműen fejezi ki tartalmát. Mondandóm tárgya azoknak az online hozzáférhető és kereshető, nyilvános adatbázisoknak az áttekintése, amelyek a könyvtárosok és a szakmai tájékoztatást végzők fejlesztési tevékenységét, mindennapos gyakorlati munkáját szolgálják, tartalmuk az ő hivatásukra vonatkozik, szemben a könyvtárak szakmai tájékoztatási szolgáltatásait segítő – műszaki, orvosi, üzleti stb. – adatbázisokkal. A "könyvtári adatbázisok" kifejezés nyilván pontatlan, félrevezető, a továbbiakban – jobb híján – mégis ezt használom, de kifejezetten a fenti, korlátozott értelemben.

A nyilvánosan elérhető könyvtári online adatbázisok száma meglepően nagy: összesen mintegy 200-at találtam a Cuadra-katalógus 1988. évi számaiban (*Directory of Online Databases*. Cuadra/Elsevier, New York. 9. köt. 1. sz. 1988. jan.; 2. sz. 1988. ápr.; 4. sz. 1988. okt.). Ezeket az adatbázisokat – önkényesen – négy csoportba soroltam:

- ▶ a könyvtár- és információtudomány mintegy 10 szakirodalmi adatbázisa;
- ▶ könyvtári katalógusok és publikált katalógusok/bibliográfiák mintegy 120 adatbázisa;
- ▶ adatbázisok vagy információs szolgáltatások online mutatóiként (directory) használható, mintegy 35 faktografikus adatbázis;
- ▶ tájékoztatásügy és könyvtárügy folyóiratainak, hírleveleinek, szolgáltatói irodalmának elektronikus változatai, mintegy 35 teljes szövegű adatbázis formájában.

Írásomban a *könyvtári online adatbázisok* első három csoportját mutatom be, néhány használati példával illusztrálva. A negyedik csoporttal, az információs és könyvtári "newsletter"-ek stb. teljes szövegű adatbázisaival nem foglalkozom, mert megítélésem szerint kiterjedt használatuk Magyarországon nem célszerű. Annál inkább indokolt a többinek a használata, azonban számottevő online keresésről

könyvtári területen nem tudok. Úgy látszik, hogy a könyvtárosok és a szakirodalmi tájékoztatással hivatásosan foglalkozó szakemberek körében alig ismertek a könyvtári adatbázisok használatának előnyei. Éppen ezért célszerűnek tartom e rövid ismertető közzétételét, a teljesség és alaposág igénye nélkül.

Könyvtár- és információtudományi szakirodalmi adatbázisok

Mint minden szakterületnek, a könyvtár- és információtudománynak, illetve -technikának is megvannak a maga szakirodalmi, bibliográfiai adatbázisai. Ezek az adatbázisok is – mint bármely tudományban – a szakterületen világszerte megjelent cikkek, előadások, kutatási jelentések stb. folyamatos feldolgozásával épülnek. Felhasználóik többnyire könyvtári, információs szolgáltatási fejlesztéssel megbízott szakemberek köréből kerülnek ki.

Az ebbe a csoportba kíváncsiak mintegy 10 adatbázis közül a legfontosabbak adatait az 1. táblázat tartalmazza. A látszólag hasonló adatbázisok közül néhány más-más szempontok szerint dolgozza fel a szakterület irodalmát, bár ez nem biztos. Átfedéseik, mint látni fogjuk, nem nagyok.

A hasonló adatbázisok közül hármát egy kísérleti keresés során összehasonlítottam. A három vizsgált adatbázis:

- ▶ **INSPEC C** és **D** megfelelő részei (1977-től),
- ▶ **LISA** (1969-től),
- ▶ **Information Science Abstracts** (1966-tól).

A keresést a Dialog szolgáltatóközpont-hoz csatlakozva végeztem.

A kísérleti online keresésre használt keresőkérés: "Könyvtár-automatizálás, katalogizálás mikro-számítógépes hálózatok útján".

Az 1. ábrán mutatom be az INSPEC adatbázisban alkalmazott keresőprofil. Ebből látható, hogy a keresést deskriptorokra és "szabad" tárgyszavakra

1. táblázat

Online kereshető könyvtár- és információtudományi szakirodalmi adatbázisok

Az adatbázis neve	Szolgáltató központ(ok)	Az adatbázis tartalma	Összes rekord (1988)	Kereshető ...-ig	Az adatbázis nyelve
INSPEC C és D	Dialog (USA), Data-Star (Svájc) stb.	A számítástechnika, információtechnika keretében könyvtártudomány és -technika, információs rendszerek stb.	kb. 45 000	1969–1976, ill. 1977 (két állomány)	angol
LISA (Library and Information Science Abstracts)	Dialog (USA), Orbit (USA)	Könyvtár- és információtudomány, -technika. LISA Current Research: folyamatban levő kutatási programok	kb. 80 000 + 300	1969, ill. 1981 (kutatási programok)	angol
Information Science Abstracts	Dialog (USA)	Könyvtár- és információtudomány	kb. 88 000	1966	angol
Library Literature	Wilsonline (USA)	Könyvtár- és információtudomány	kb. 32 000	1966	angol
Infodata	FIZ-Technik, GID (NSZK)	Információs rendszerek	–	1977	angol, francia, német
PASCAL: Science de l'Information, Documentation	Dialog (USA), Télésystemes Questel (Franciaország)	Könyvtár- és információtudomány	kb. 64 000	1973	francia

Set	Items	Description
S1	23878	CC=(C72? OR D2080)
S2	914	CATALOGUING/DE (1978 JUL)
S3	2171	LIBRARY AUTOMATION (1985 JAN)
S4	2635	1*(2 OR 3)
S5	25644	MICROCOMPUTER?/DE
S6	18892	COMPUTER NETWORK? OR LOCAL AREA NETWORKS
S7	273	INTER-COMPUTER LINKS (1987 JAN)
S8	19082	6+7
S9	33	4*5*8
S10	33	Sort S9/ALL/AU

1. ábra Az INSPEC adatbázisban végzett keresési példa keresőprofilja

(Identifiers) korlátoztam. A CC osztályozási kódok jelölik az INSPEC könyvtár- és információtudományi, -technikai részeit; a keresést ezekben végeztem. A két másik adatbázisban is hasonló stratégiát alkalmaztam, ahol lehetett, azokban is csak deskriptorokat használtam.

A 2. ábrán az INSPEC és a LISA adatbázisból visszakeresett egy-egy találat látható, mindkét esetben kivonat (referátum) nélkül. Kivonattal is lehetett volna kérni a kinyomtatást, helykímélés céljából tekintettem el ettől a formátumtól.

A 3. ábrán a keresőkérésre a LISA adatbázisból kapott 6, az Information Science Abstracts adatbázisból kapott 8 találat (cím és a szerzők nevei; az utóbbiak betűrendjében rendezve) látható. Az INSPEC-kel átfedődő két, ill. három találatot az ábrán *-gal jelöltük.

A 2. táblázatban olvasható a három adatbázisból visszakeresett találatok összesítése, feltüntetve a közös találatokat és a csak egy adatbázisban kapott találatokat. Az eredményekből a következő tanulságokat vonhatjuk le:

a) INSPEC

3227326 C88059172

Local area network or multi-user system: two approaches to library automation using micro-computers

Grieves, M.

British Libr., London, UK

Lehmann, K.-D.; Strohl-Goebel, H. (Editors)

Sponsor: Deutsche Forschungsgemeinschaft; German Found. Int. Dev.; et al
Application of Micro-Computers in Information, Documentation and Libraries. Proceedings of the Second International Conference 457 1987
17-21 March 1986 Baden-Baden, West GermanyPubl: North-Holland, Amsterdam, Netherlands
xxi+813 pp. ISBN 0 444 70135 4

Treatment: APPLIC; PRACTICAL;

Document Type: CONFERENCE PAPER

Languages: ENGLISH

Descriptors: cataloguing; library automation; local area networks; microcomputer applications

Identifiers: online public access catalogue; microcomputing; multi-user system; library automation; research projects; Polytechnic of Central London; Nestar PLAN 4000; OPAC; Okapi; local area network; John Radcliffe Hospital; Altos Model 586; catalogue enquiry; acquisitions; circulation; library use; 16 bit

Numerical Indexing: word length 1.6E+01 bit

Class Codes: C7210L; C5620L

b) LISA

9/2/2

171107 85-5320 Library and Information Science Abstracts (LISA)

Microcomputer networking in libraries: a progress report

Mitev, Nathalie

Library Micromation News

SOURCE: (5) July 84, 8-10. 3 refs

LANGUAGES: English

DESCRIPTORS: Local area networks; Microcomputers; On-line public access catalogues; OPACs (On-line public access catalogues); Technical processes and services; Information storage and retrieval; Information retrieval; Physical forms of catalogue; Form of catalogue; Cataloguing; Computerised catalogues

SECTION HEADINGS: CATALOGUES BY PHYSICAL FORM

SECTION HEADING CODES: UegHz

2. ábra A keresőkérésre kapott egy-egy találati rekord (kivonatok nélkül)

a) Az INSPEC adatbázisból b) A LISA adatbázisból

- ▶ A legtöbb találatot az INSPEC-ben kaptam, pedig a rekordok teljes száma ebben az adatbázisban a legkevesebb (lásd az 1. táblázatot).
- ▶ Az INSPEC korábbi állományában (1977 előtt) nulla találatot kaptam, tehát ebben a témában csak frissebb közleményeket publikáltak.
- ▶ A három adatbázis között alig van átfedés.
- ▶ A LISA és az Information Science Abstracts találati között nincs átfedés, pedig a rekordok száma ezekben az adatbázisokban a legnagyobb.

- ▶ Egy-egy adatbázisban előfordulóan összesen 37, két adatbázisban 5, három adatbázisban 0 találatot kaptam. A három adatbázisban összesen 42 találatot értem el.

Megállapíthatjuk, hogy a teljesség kedvéért mindhárom adatbázisban célszerű elvégezni a keresést, különösen akkor, ha az INSPEC-hez közelálló könyvtártechnikai témáról van szó.

a) LISA

The WLN PC: local processing in a network context
Andersen, David

- 23/TI,AU/2
Microcomputer networks for library applications: research at the Polytechnic of Central London
Collier, Mel
- 23/TI,AU/3
Microcomputer networking in libraries (1): background and aims of the project
Collier, Mel
- 23/TI,AU/4
LANs: a new technology to improve library automat-on
Farr, Rick C.
- 23/TI,AU/5
Microcomputer networking in libraries: a progress report
Mitev, Nathalie
- 23/TI,AU/6
Microcomputer networking in libraries (2): a public access catalogue system
Venner, Gill; Walker, Stephen

b) Information Science Abstracts

- 9/AU, TI/1
Bibliographic networks and microcomputer applications for aerospace and defense scientific and technical information.
Hartt, R.W.
- 9/AU, TI/2
Microcomputer-based local automation model. System planning guidance Department of Defense libraries and information centers!.
Hartt, R.W. (Logistics Management Inst., Bethesda, MD); O'Connor, D.J.
- 9/AU, TI/3
Microcomputer networking systems for libraries and information centers: a study of the relevance of currently available systems for library application.
Kibirige, H.M. (Queens College, City Univ. of New York, Flushing, NY)
- 9/AU, TI/4
Multi-user systems: current status and prospects.
Koss, S.L. (Mobius Management Systems, New Rochelle, NY)
- 9/AU, TI/5
Applications of local area networks of microcomputers in libraries.
Levert, V.M. (Rockwell International Corp., Space Transportation Systems Division, Downey, CA)
- 9/AU, TI/6
Networking a printer to several micro-computers.
Morgan, J. (South Central Research Library Council, Ithaca, NY)
- 9/AU, TI/7
Local area networks: reaping the benefits.
Raymond, C.; Anderson, C.
- 9/AU, TI/8
A regional network's experience with microcomputers: a personal perspective.
Schoenung, J.G. (PALINET, Philadelphia, PA)

3. ábra A keresőkérdésre kapott találatok címe és szerzői (az utóbbiak betűrendjében)

a) 6 találat a LISA adatbázisból

b) 8 találat az Information Science Abstracts adatbázisból

* jelöli az INSPEC adatbázissal közös találatokat

2. táblázat

A példa keresőkérdés alapján a három adatbázisból visszakeresett találatok összesítése

Adatbázis	Találatok száma	Ezek közül átfedések (közös találatok)	Csak egy adatbázisból kapott találatok száma
LISA	6		4
INSPEC	33	2	28
Information Science Abstracts	8	3	5

Katalógus-adatbázisok

Az ebbe a csoportba sorolt könyvtári adatbázisoknak két alapvető típusa lehet:

- ▶ online keresésre alkalmas könyvtári katalógusok,
- ▶ online keresésre alkalmas publikált bibliográfiák és katalógusok.

Néhány ilyen adatbázist mutat be a 3. táblázat.

Az online könyvtárkatalógus-adatbázisok valamely szakkönyvtár, nemzeti könyvtár, regionális hálózat stb. teljes vagy részleges állományának (pl. bizonyos dokumentumtípusra korlátozott állományának) számítógépben tárolt, online kereshető, elektronikus katalógusai. Az összes ilyen jellegű, nyilvános adatbázis száma világszerte mintegy 75 (ebben a számban a csak magáncélú vagy korlátozott használatú katalógus-adatbázisok nincsenek benne).

Az ilyen adatbázisok jellemző példája az **LC MARC** (a washingtoni Kongresszusi Könyvtár online katalógusa). Az LC MARC használatának példaként megkerestem a magyar nyelvű monográfiákat a Kongresszusi Könyvtárban; a számuk 16 978. Ezek egyikeként rekordja a 4. ábrán látható.

3. táblázat

Néhány online kereshető katalógus-adatbázis

Adatbázis	Szolgáltatóközpont(ok)	Az adatbázis tartalma	Rekordszám (1988)
LC MARC	Dialog (USA) BLAISE-Line (UK) stb.	Az USA Kongresszusi Könyvtárának monográfiái 1968-tól	2,5 millió
British Library Catalogue	BLAISE-Line (UK)	A British Library Document Supply Centre állományában található monográfiák	265 ezer
Biblio-Data	STN International (NSZK)	Német nyelven publikált dokumentumok katalógusa (NSZK, NDK, Ausztria, Svájc)	1,6 millió
Zeitschriften-datenbank	Deutsches Bibliotheksinstitut (NSZK)	Az NSZK 200 könyvtárában tárolt periodikák katalógusa	460 ezer
Gesamtverzeichnis der Kongressschriften (GKS)	Deutsches Bibliotheksinstitut (NSZK)	Az NSZK és Nyugat-Berlin 70 könyvtárában tárolt konferenciakiadványok	67 ezer
Conference Proceedings Index	BLAISE-Line (UK)	A British Library Document Supply Centre állományában található konferenciakiadványok (monográfiák stb.)	220 ezer
Ulrich's International Periodicals Directory	Dialog (USA) BRS (USA) stb.	Időszaki kiadványok nemzetközi katalógusa	134 ezer
Books in Print	Dialog (USA) BRS (USA)	Az USA-ban 1900 óta publikált és forgalomban lévő valamennyi könyv adatai	1,1 millió
Whitaker (British Books in Print)	Dialog (USA) BLAISE-Line (UK)	Az Egyesült Királyságban publikált vagy ott forgalomban levő könyvek adatai	950 ezer
Bookbase	FIZ-Technik (NSZK)	1985 óta újonnan bejelentett, angol és német nyelvű műszaki, tudományos szakkönyvek	19 ezer

2554512 LCCN: 88186754

A pava szépsége ; egy gyulai festő foljegyzesei / Tornai József
Tornai, József

Budapest : Szepirodalmi Könyvkiado, 434 p. ; 19 cm.

PUBLICATION DATE(S): 1988

PLACE OF PUBLICATION: Hungary

ISBN: 9631536017

LC CALL NO.: PH3351.T5917 P38 1988

RECORD STATUS: New record

BIBLIOGRAPHIC LEVEL: Monograph

LANGUAGE: Hungarian

4. ábra Egy magyar monográfia rekordja az LC MARC adatbázisból

A katalógus-adatbázisok között van már két működő magyar könyvtári adatbázis is. Ezek az OMIKK-ban készültek, tartalmuk a következő:

► **Külföldi Periodikák (KC)** adatbázis: a Műszaki Könyvtári Koordinációs Körben együttműködő hazai könyvtáraink állományába 1982 és 1987 között beérkezett külföldi folyóiratok bibliográfiai és lelőhelyadatai;

► **Könyvkatalógus (KFEL)** adatbázis: az OMK által 1982 óta beszerzett könyvek katalógusa.

A katalógus-adatbázisok másik típusa a periodikák, könyvek stb. nem egyetlen könyvtár állományára szorító, általában nyomtatásban megjelent katalógusainak, bibliográfiáinak online kereshető változatai; ezek száma mintegy 45 nyilvános adatbázis. Jellemző példájuk az időszaki kiadványok nemzetközi **Ulrich's** katalógusának adatbázis-változata. Nyomatott formáját minden műszaki könyvtáros jól ismeri.

Az Ulrich's katalógus néhány online használati példáját mutatom be. Kíváncsiak vagyunk, melyek azok az időszaki kiadványok, amelyek címében vagy tárgyszavaiban az "online", valamint a "library" vagy "libraries" (könyvtár) szó valamelyike együtt előfordul. Öt ilyen folyóiratcímét találunk, ezek az 5. ábrán láthatók. A következő keresőkérdés az, hogy hány olyan időszaki kiadvány van a katalógusban, amelyek címében az "online" szó szerepel: 37 cím. Ezek közül négy olyan periodika akad, amelyek címében az "online" szón kívül vagy a "database", vagy a "databases" szó is szerepel. Ez utóbbiak közül látható egy teljes rekord a 6. ábrán, mégpedig éppen annak a periodikus Cuadra-katalógusnak, a Directory of Online Databases-nek a leírása, amelyből az írásomban említett adatbázisokat kikerestem (lásd Bevezetés).

3/TI/1

Online Currents

3/TI/2

Directory of Periodicals Online. News, Law & Business; indexed, abstracted & full-text

3/TI/3

Online Business Sourcebook

3/TI/4

National Online Meeting. Proceedings
Formerly (1980): National Online Information Meeting. Proceedings

3/TI/5

Information Intelligence Online Libraries and Microcomputers
Formerly: Information Intelligence Online Libraries and Microcomputers:
ISSN 0737-7770

5. ábra Öt periodikacím az Ulrich's katalógus-adatbázisból (az "online" ÉS "library VAGY libraries" keresőkérdésre kapott találatok)

0069850 STATUS: Active

Directory of Online Databases

Ed.Bd.

SPONSOR: Cuadra Associates, Inc.; PUBLISHER: Cuadra-Elsevier Partners
11835 W. Olympic Blvd., Ste. 855, Los Angeles, CA 90064-5009

FIRST PUBLISHED: 1979

FREQUENCY: Quarterly Magnetic Tape

PRICE: US.\$150

GEOGRAPHIC LOCATION: United States (US)

ISSN: 0193-6840 CODEN: DODADF

DEWEY DECIMAL CALL NO.: 658.403; 001.644 LC CALL NO.: Z699.22

Also available online ONLINE VENDORS: DataArkiv A.B.; Data-Star; Orbit
Information Technologies (CUADRA); Telesystemes - Questel; WESTLAWNo free copying (NC); Photocopies not provided (N\$); No free use of
abstracts to abstracting services (NCA)LISTED IN: UI - Ulrich's International Periodicals Directory; ST -
Scientific and Technical Books and Serials in PrintSUBJECT HEADINGS: COMPUTERS-DATA BASE MANAGEMENT (0000621X); COMPUTERS-
COMPUTER NETWORKS (00006154); COMPUTERS-COMPUTER INDUSTRY DIRECTORIES
(00006129)Identifies databases that are publicly available to online service users.
Contains information on database selection as well as database
descriptions, including database producers and their addresses.

6. ábra Teljes találati rekord az Ulrich's katalógus-adatbázisból az "online" ÉS "database(s)" keresőkérésre

Adatbázisok és információs szolgáltatások online mutatói

A mintegy 35 directory típusú faktografikus adat-
bázisban különféle adatbázisok, információs szolgál-
tatások, könyvtárak teljes vagy részleges mutatói

találhatók. Így egyes szakterületek vagy földrajzi
régiók információs rendszerei, szolgáltatásai, vagy
online hozzáférhető adatbázisok teljes vagy részleges
mutatói, leírásai kereshetők online. A legfontosabb
néhány ilyen típusú adatbázis felsorolása látható a 4.
táblázatban.

4. táblázat

Adatbázisok, információs szolgáltatások néhány online adatbázisa

Adatbázis	Szolgáltató- központ(ok)	Adatbázis tartalma	Rekordszám (1988)	Megjegyzés
Cuadra Directory of Databases	Data-Star (Svájc) Orbit (USA)	A világ összes, nyilvánosan online hozzáférhető adatbázisának mutatója	3800	A 6. ábrán látható a nyomtatott változat leírása
Database of Databases	Dialog (USA)	Minden számítógépi hordozón létező, nyilvánosan hozzáférhető adatbázis mutatója	2800	1985-ben lezárt állomány
Database Directory Service (DBDS)	BRS (USA)	Az USA-ban és Kanadában online elérhető adatbázisok leírása	2900	1986 novemberi állapot, időnként aktualizálva
CD-ROM Databases	NewsNet (USA)	CD-ROM hordozón kapható adatbázisok mutatója		1987 szeptemberétől kezdve
DIANE Guide	ECHO Service (Luxemburg)	A Euronet/DIANE hálózatban elérhető 650 adatbázis mutatója		Az EGK nyolc nyelven
American Library Directory	Dialog (USA)	USA-beli és kanadai nyilvános könyvtárak és információs szolgáltatások mutatója	37 000	

Az ilyen adatbázisok egy használati példája a **RAPRA** nevű gumi- és műanyagipari bibliográfiai adatbázisra vonatkozó rekord kikeresése két hasonló directory adatbázisból. A 7. ábrán a nyomtatott formájában már két ízben említett és ebben az esetben elektronikus változatban használt Cuadra Directory of Databases adatbázisból, a 8. ábrán a Database of Databases adatbázisból (lásd 4. táblázat) kikeresett RAPRA rekordot láthatjuk. Az

utóbbi adatbázis lezárt állomány, vagyis 1985 óta nem frissítik (ezért is kevesebb az összekordszáma); itt a RAPRA szolgáltatójaként az a Pergamon InfoLine központ van feltüntetve, amely időközben egyesült az Orbit szolgáltatóközponttal; az új Pergamon Orbit InfoLine központnak, a RAPRA szolgáltatójának adatai a Cuadra Directory adatbázisban láthatók. A Database of Databases adatbázis azonban részletesebb információt szolgáltat a RAPRA-ról.

AN 0662 8901.
 TI RAPRA ABSTRACTS.
 CO RAPRA Technology Limited.
 AG ORBIT-Search-Service.
 IN ORBIT SEARCH SERVICE, Pergamon ORBIT InfoLine Inc., 8000 Westpark Drive, Suite 400, McLean, VA 22102, USA. Telephone: 703/442-0900; 800/456-7248. Telex: 901811.
 RAPRA TECHNOLOGY LIMITED, Shawbury, Shrewsbury, Shropshire, SY4 4NR, England. Telephone: 44 (939) 250383. Telex: 35134 RAPRA G.
 PT Reference (Bibliographic).
 LG EN.
 DE Materials-Science; Plastics; Rubber.
 AB Contains over 265,000 citations, with abstracts, to commercial, technical, and research literature on the rubber, plastics, and adhesives industries. Covers materials (synthesis and polymerization, natural rubber cultivation, raw materials and monomers, additives and compounding ingredients); processing technology (machinery and test equipment, bonding and curing methods, properties and testing); applications of polymers; toxicity reports; environmental and industrial health hazards; and legislation and standards. Also includes economic and commercial information and information on general and industry-specific industrial organizations and administration. Types of literature covered include periodicals, conference proceedings, books, patents, trade literature, technical research reports, standards, specifications, and government publications. Corresponds to RAPRA Abstracts and Adhesives Abstracts.
 AV Coverage: International
 Time Span: 1972 to date
 Updating: Twice a month; about 23,000 records a year. Print Version: ORBIT Search Service.
 ED 7904. Record Status: Revised

7. ábra A RAPRA adatbázis rekordja a Cuadra Directory of Databases adatbázisból

A könyvtári adatbázisok használatának értékelése

A fenti példák illusztrálják egyes faktografikus és bibliográfiai könyvtári adatbázisok használati módját. A gyakorlatban ezek jóval szélesebb körű és összetettebb könyvtári problémák megoldására is alkalmasak, olyanokra, amelyek a könyvtárosok mindennapi munkája során gyakran felmerülnek. A gyakorló könyvtáros el tudja képzelni, mennyit segíthet munkájában egyik-másik katalógus- vagy kiadvány-adatbázis online használata, különösen akkor, ha tisztában van az online keresés nagy rugalmasságával.

Ami a könyvtári adatbázisok használatának gazdaságosságát hazai viszonylatban illeti, álláspontunk nem lehet ilyen egyértelmű. Ha a ráfordított munka oldaláról tekintjük, kétségtelen, hogy néhány perces online kereséssel többnapos – sokszor hiábavaló – munkát takaríthatunk meg (pl. egy kiadvány lelelyének felkutatása, egy kiadó azonosítása). A munkamegtakarítás mellett kényelmi szempont is létezik: a gyakorlott és megfelelő technikai eszközökkel ellátott könyvtárosnak kényelmesebb dolog a terminálon feltenni kérdéseit, mint kiadványokat összeszedni és azokban böngészgetni.

Ha azonban a költségeket tekintjük, a helyzet elgondolkodtató. Az Ulrich's katalógus példaként bemutatott három online keresésének teljes költsége

000313

FULL NAME: RAPRA Abstracts
 FREQUENCY OF UPDATE: semimonthly
 TIME SPAN COVERED: 1972 to present
 PRINCIPAL LANGUAGE OF RECORDS: English
 LANGUAGE OF SOURCE MATERIALS: Czechoslovakian - Dutch - English - French - German - Hungarian - Italian - Japanese - Norwegian - Polish - Portuguese - Rumanian - Russian - Spanish - Swedish - Yugoslavian
 PRODUCER(S): Rubber and Plastics Research Association of Great Britain, RAPRA, England, SHAWBURY (0939) 250383
 AVAILABLE BY LEASE OR LICENSE?: y
 MEDIUM: tape
 PRINTED EQUIVALENT(S): RAPRA Abstracts
 NUMBER OF RECORDS: 210,000
 ANNUAL GROWTH RATE: 25,000
 DOCUMENT TYPES INDEXED:
 Journal articles (70%)
 No. of journals from which all articles entered (40)
 No. of journals from which selected articles entered (400)
 Government documents (3%)
 Patents (11%)
 Monographs, proceedings, theses (2%)
 Preprints, conference papers (10%)
 Manufacturers's catalogs (1%)
 trade literature (3%)
 INDEXING, CODING OR CLASSIFICATION PRESENT:
 Controlled terms
 Coding or classification scheme: RAPRA Classification Code
 Subject analysis or indexing scheme: Short phrases
 DATA ELEMENTS IN RECORDS:
 ID or accession no. usually present
 Author(s) usually present
 Editor(s) usually present
 Corporate author(s) usually present
 Title of item usually present
 Title of source usually present
 Bibliographic reference usually present
 Page(s) usually present
 Date usually present
 Publisher usually present
 Cited references by source item: total no. usually present
 Abstract or summary usually present
 Patent information usually present
 Report number usually present
 Language of item usually present
 Price of item usually present
 ONLINE SEARCHING AVAILABLE: Pergamon InfoLine
 DATABASE DESCRIPTION: RAPRA Abstracts provides worldwide coverage of technical and commercial information in the polymer and associated fields.
 DESCRIPTORS: Chemistry and Chemical Engineering; Polymers

8. ábra A RAPRA adatbázis rekordja a Database of Databases adatbázisból

kb. 1000 Ft volt (65 \$ óradíjjal, 0,20 \$ találati díjjal, 25 Ft/perc távközlési díjjal és 12 perces online kapcsolattal számolva). Ha azt tekintjük, hogy a nyomtatott Ulrich's katalógus előfizetési díja 10-12 ezer Ft, megállapíthatjuk, hogy átlagban havi egyszeri használat esetén az online keresés inkább kifizető, mint a ritkán használt kiadvány megrendelése. Arról nem is beszélve, hogy online kereséssel olyan

problémák is játszva megoldhatók, amelyeken manuálisan egyáltalán nem vagy csak nagy fáradsággal lehetünk úrrá. Persze számolni kell azzal is, hogy sok könyvtáros idegenkedik a számítógéptől vagy a termináltól, szívesebben forgatja a megszokott kiadványt akkor is, ha így több idejébe kerül a feladat megoldása.

Az online katalógusok között különösen jelentősek a regionális osztott katalogizálási rendszerek, amelyek kizárólag számítógépes, de inkább számítógép-hálózati, online üzemre készültek, tehát nyomtatott változatuk nem létezik. Európában erre jó példa a **LIBRIS** katalógus-adatbázis, amely a skandináv országok csaknem teljes könyv- és folyóirat-állományainak osztott online katalógusa, 5 ország csaknem 500 könyvtárának részvételével.

Újabban egyre több adatbázis CD-ROM-változata (kompaktlemez adattár) kapható, köztük növekvő számban könyvtári adatbázisok is (a Books in Print, az Ulrich's stb.). Ezek olcsóbbak, mint a gyakori online használat, de drágábbak a nyomtatott kiadványoknál, és használatuk kezdeti beruházást igényel. Gyakori használat esetén azonban kifizetődőbb a CD-ROM adatbázis az online kapcsolódásnál. Hátránya az, hogy új adatok nem mindig vannak a CD-ROM lemezen, mert az új lemezek többnyire 3–6 havi frissítéssel érkeznek a megrendelőhöz; ilyenkor az új adatok keresésére célszerű kiegészítő online

keresést végezni. A CD-ROM adatbázisok ugyanolyan szolgáltatásra alkalmasak, mint az online keresés – jóval rugalmasabbak a nyomtatott kiadványoknál –, módszerei is szinte azonosak, de mentesek az online kapcsolódás idegesítő "taxióra-effektusától".

Kétségtelen, hogy a jövő útja nálunk is a számítógépes informálódás és adatkezelés a könyvtárakban, nemcsak a katalógusok vonatkozásában, hanem a könyvtári munka szinte teljes választékában. Örömmel üdvözöljük az *Országos Műszaki Könyvtárban*, a *Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában* és más hazai könyvtárakban megindított és remélhetőleg terebélyesedő automatizálási tevékenységet, ezen belül a katalógus-adatbázisok fejlesztését, a CD-ROM adatbázisok beszerzését és a különféle könyvtári online adatbázisok használatát. Reméljük, írásunk hozzájárul az ilyen irányú fejlesztéshez a könyvtári és információs szakemberek körében.

Beérkezett: 1989. III. 1-jén.

Felhívás könyvtárkezelői tanfolyamra

Az *Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár* a *Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárával*, a *Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Információs Központjával* és a műszaki könyvtári hálózati központokkal közösen 1989/90-ben könyvtárkezelői tanfolyamot indít a szakkönyvtárak képzéssel nem rendelkező főfoglalkozású dolgozói részére.

Időtartam: egy év, levelező és nappali tagozatos képzéssel. A nappali tagozat óraszámja 200, ebből 75 óra előadás és 125 óra gyakorlat. A levelező tagozat 147 órából 75 óra előadás és 72 óra gyakorlat. E tagozatot kizárólag azoknak a vidéki és kisgyermekes jelentkezőknek indítjuk – kellő számú jelentkezés esetén –, akik a lakóhelyükhöz közel eső megyei könyvtárak könyvtárkezelői tanfolyamán valamely okból nem tudnak részt venni. A tanfolyam nappali tagozatosok számára heti egy-, a levelező tagozatosok részére havi kétnapos elfoglaltságot jelent. A tanfolyam záróvizsgáinak letétele után a hallgatók bizonyítványt kapnak.

Részvételi díj: 3500 Ft, amelynek kifizetését a dolgozó munkáltatója átvállalhatja.

Jelentkezési határidő: 1989. augusztus 31.

A jelentkezéseket az illetékes hálózati központhoz vagy az OMIKK-hoz közvetlenül kell írásban beküldeni. A hálózaton kívüli szakkönyvtárak dolgozói jelentkezésüket a következő címre küldjék:

**OMIKK oktatási és módszertani osztály,
1088 Budapest, Múzeum u. 17. (382-935, 382-300/111)
Adamecz Katalin**
